

Sociaal-Emotioneel Leren in de basisschool

Deel III Concrete leergebieden

III 1. Omtrent pesten

Inhoudstafel

III 1. Omtrent pesten

- 1.1. Voorkomen en genezen, een doelgerichte aanpak 3
- 1.2. Kenmerken van pestgedrag 5
- 1.3. De dynamiek tussen wie pest en wie gepest wordt 6
- 1.4. Oogsten we wat we zaaien? 8
- 1.5. Vroegdetectie 8
- 1.6. Oprecht ontmoeten 9
- 1.7. Onze speelplaats is (g)een jungle 10
- 1.8. In gesprek met ouders 12
- 1.9. Contact in time-out 13
- 1.10. Ons preventiebeleid 15
 - Standpunten en afspraken in het kort 15
 - Toelichting bij onze standpunten en afspraken 16
- 1.11. Stappenplan bij een pestmelding 19

III 1. Omtrent pesten

Een lagere school waar nooit gepest wordt, is hoogst uitzonderlijk. Als men denkt dat pesten niet voorkomt, is de kans bijzonder groot dat het probleem niet wordt opgemerkt. Waar kinderen samenleven, wordt steevast uitgezocht hoe het zit met de wet van de sterkste en met het principe van soort zoekt soort. Uitzoeken hoe een groep functioneert en wie daar de beste plaats in kan verwerven, ligt in de natuur van kinderen. Hun **natuurlijke gedrag** is gestoeld op onze menselijke biologie. Die biedt ons overlevingsstrategieën. Zij sluiten aan bij de territorium-gevechten en intimidatierituelen van de dierenwereld. Het hangt af van de menselijke cultuur die hen omgeeft welke vaardigheden kinderen leren toevoegen aan hun primaire impulsen.

De thuisomgeving en het school- en klasklimaat zijn bijgevolg heel bepalend voor de **sociale omgangsvormen** die kinderen zich eigen zullen maken. Welke lessen leren kinderen over hoe ze zich staande kunnen houden in een groep?

1.1. Voorkomen en genezen, een doelgerichte aanpak

Pesten vormt een ernstig probleem. Gepeste kinderen en pestende kinderen en ook de groep die meeloopt en de toeschouwers, iedereen lijdt schade. Maatschappelijk is er het besef dat er paal en perk moet gesteld worden aan dit fenomeen. Het haalt op geregelde tijdstippen het nieuws doordat er zich een emotioneel drama heeft afgespeeld. Soms hield een slachtoffer alles voor zich. Maar het gebeurt tegenwoordig nog zelden dat niemand iets in de gaten had. Integendeel, er zijn vaak schrijnende getuigenissen van ouders die wisten wat er aan de hand was. Of van schooldirecties die melden dat er alles aan gedaan werd om het klimaat te verbeteren. Dat toont aan hoeveel onmacht er gepaard gaat met het aanpakken van een pestsituatie.

Iedere school is het aan zichzelf verplicht bewust stil te staan bij het pestbeleid. Wie het van dichtbij heeft meegemaakt, zelf of bij een dierbare, beseft dat pesten een uiting is van primitief gedrag dat het slechtste in mensen bovenhaalt. Pesten berokkent schade die tot tientallen jaren later impact heeft op iemands sociaal-emotionele ontwikkeling. **Nog te vaak** wordt pesterig gedrag **oppervlakkig aangepakt**. De klagers reageren nu eenmaal op alles overgevoelig. Of ze geven zelf aanleiding tot het pestgedrag. Negeren of klachten van kinderen onder de mat vegen, zijn geen voorbeelden van een degelijke aanpak. Een doodoener als 'iedereen mag meespelen' lost het probleem van uitsluiting niet op.

“Ik werd als tiener jarenlang gepest. Het was vreselijk. Ik onderging het, praatte er thuis niet over. Ergens besloot ik dat het mijn schuld was en ik schaamde me ervoor. Toen ik later als studente wel vrienden maakte, nam ik hen na een tijd in vertrouwen over die moeilijke jaren. Dat kostte me heel veel moed. Ik vreesde dat ik in hun ogen minderwaardig zou worden. Dat ik hen zou verliezen. Want als je helemaal in orde bent, overkomt je zoiets toch niet? Het taboe dat ik meedroeg, maakte alles nog zwaarder.”

Getuigenis van P., 40 jaar

Aan een pestbeleid gaat **een visie** op sociaal-emotioneel leren vooraf. Welke waarden willen we meegeven als leerkracht? Hoe consequent zijn we daarin? Staan we als team op één lijn? Steunen we elkaar? Kan onmacht gedeeld worden en vinden of bieden we dan gehoor? Zien we voldoende hoe pesten in zijn werk gaat en helpen onze interventies? Hoe sturen we bij en wat zijn onze motieven om dat zo te doen? Doen we daadwerkelijk iets of praten we er vooral over? Of denken we stiekem dat het in onze school echt niet zo'n vaart loopt en dat een tekst over pesten in ons schoolwerkplan komaf maakt met de zaak?

In een school wordt op elk moment van de dag gewerkt aan een omgeving waar niet gepest wordt. Een doelgerichte aanpak, integreert onderstaande aspecten.

- Preventie door een **veilig school- en klasklimaat** met aandacht voor leefregels en verbondenheid met elkaar. Je bent als leerkracht op weg met je klasgroep. Jouw zoektocht naar een volwaardige plek voor iedereen in de klas, je oprechte overtuiging dat ieder kind een onmisbaar deel van de puzzel is, geeft aan de kinderen een grondhouding mee die pesten helpt voorkomen.
- Directe en **ogenblikkelijke communicatie** bij (beginnend) pestgedrag : 'Dit moet stoppen, wat er ook aan de hand is, hoe jullie nu met elkaar omgaan, dat is een probleem.'
- **Aandacht voor** de behoefte aan warmte en begrip en aan beter leren omgaan met grenzen bij **het pestende kind**. Dat verschanst zich in een machtsspel. Een pestend kind ervaart geen empathie meer en stelt grensoverschrijdend gedrag..
- **Aandacht voor** de behoefte aan warmte en begrip en aan beter leren omgaan met grenzen bij **het gepeste kind**. Dat trekt zich terug. Het ziet steeds machtelozer, verdrietiger en angstiger toe hoe het eigen terrein ingenomen wordt.
- Inspelen op de bereidheid van alle kinderen om een oplossing te vinden. Het is ons probleem dat dit in onze klas gebeurt. We zijn **verantwoordelijk voor elkaar**. Wat kunnen we samen doen? Wat kan jij doen, en jij? En ik als leerkracht? In wezen voelt geen enkel kind zich comfortabel bij een pestsituatie. Uit schaamte of angst wordt er vaak een tijdlang gezwegen. Kinderen zijn opgelucht als het pesten bespreekbaar gemaakt wordt. Zodat ze kunnen getuigen zonder angst voor represailles. Ze willen dat er iets ondernomen wordt zodat het ophoudt.
- Het sociale klimaat op ouderavonden verzorgen. Ouders die zich betrokken voelen, kunnen beter samen omgaan met een moeilijke situatie. In een oudergesprek is het belangrijk de situatie te kaderen. Daarbij houd je het midden tussen minimaliseren en dramatiseren. De schoolaanpak wordt verduidelijkt. Het gaat om een "normaal" maar ernstig probleem waarbij kinderen onze hulp nodig hebben, zowel op school als thuis.

Een peestsituatie is ook voor **de oudergroep** een sociale oefening. Ouders steunen de kinderen door rond hen te staan zonder te vervallen in geroddel, kliekjesvorming of beschuldigingen. Belangrijk hierbij is om uitdrukkelijk te vragen aan de ouders om de kinderen niet onnodig te belasten. Ouders die negatief praten over andere kinderen of gezinnen, maken het voor de kinderen moeilijker. De afspraken die volwassenen met elkaar maken om de situatie te verbeteren, hoeven niet doorgesproken te worden met de kinderen. Zij ondervinden vanzelf de steun van een positieve aanpak en kunnen er dan onderling op hun manier uitraken.

- **Openhartige dialoog** aanmoedigen. Als ergernissen of struikelblokken en pijn of onmacht niet uitgesproken mogen worden, gaan ze ondergronds. Daar gisten ze tot overlevingsstrategieën die voorbij gaan aan onze relatie met elkaar. Het is ons besef van onderlinge verbondenheid dat maakt dat we naar insluiting blijven streven, ook in moeilijke situaties. **Het sociale klimaat in het lerarenteam** staat model voor de omgangsvormen in de hele school. Kan je als collega de moed opbrengen om een gevoelig thema aan te kaarten? Spreek je kleine of grotere zaken waaraan je je stoort rechtstreeks uit? Kan je toelaten dat je er zelf op aangesproken wordt? Het schema over verbindende communicatie op p 97 reikt een aantal concrete gespreksvormen aan om in relatie te blijven met iedere collega in plaats van sommigen te ontwijken.

1.2. Kenmerken van pestgedrag

Op alle leeftijden onderzoeken mensen in een sociale groep hun verhoudingen tot elkaar. Dit proces kan ontaarden in pesten als er geen andere wegen gevonden worden om conflicten op te lossen of om het sociale weefsel te herschikken. Bijvoorbeeld wanneer er een nieuwe persoon in de groep bijkomt die snel populair wordt of die net lang aan de kant blijft.

Een grapje uithalen om iemand te plagen, is geen pesten. Het toont dat kinderen elkaars kleine kantjes leren kennen en er samen om kunnen lachen. Pesten is het herhaaldelijk en aanhoudend onder vuur nemen en treiteren van een bepaald kind of een groepje kinderen. Dit kan openlijk gebeuren of stiekem, achter de rug van de volwassenen om. Het kan gaan om verbaal of non-verbaal agressief gedrag. Persoonlijke spullen kunnen worden beschadigd, weggestopt of afgenomen. Het gepeste kind kan worden beschimpt, bedreigd, geknepen, geschopt, geslagen, afgeperst of buitengesloten door één of meerdere groepsleden. Ook gebaren en dreigende of spottende gezichtsuitdrukkingen vallen onder pestgedrag als zij meer dan eens voorkomen en gericht zijn op één persoon. Net als snelle tussenkomsten als doen struikelen, een duw geven of lesmateriaal zogezegd per ongeluk van de bank vegen. Door het ontstaan van allerlei virtuele sociale netwerken kunnen het beschimpen, dreigen en uitsluiten ook buiten de schooluren doorgaan. Bij een gepest kind kan het gevoel nergens meer veilig te zijn dramatische vormen aannemen.

Aan beide kanten van een peestsituatie gaat menselijkheid verloren. Voor gepeste kinderen worden hun diepste angsten werkelijkheid. Ze worden uitgesloten, afgewezen en achtergelaten. Een pestend kind verlaagt zich tot pestgedrag. De waardigheid van een gepest kind wordt aangetast. Het is bedroevend te moeten vaststellen dat ook in kringen van volwassenen gepest wordt, op de werkvloer bijvoorbeeld. In iedere groep waar erbij horen gebaseerd is op machtsverhoudingen, kan dit negatieve patroon zich installeren. Het zet mensen aan tot kwaadaardig gedrag.

1.3. De dynamiek tussen wie pest en wie gepest wordt

Kinderen die pesten hebben een goed oog voor de gewoontes in een groep en voor zwakke plekken. Zij viseren teruggetrokken kinderen of klasgenoten met een opvallend kenmerk dat hen kwetsbaar maakt. Een pestend kind ontleent aanzien aan zijn of haar dominantie. Het voelt zich sterk door de invloed die het kan uitoefenen. Het oefent macht uit op zowel het gepeste kind als op de volgelingen in de klas. Die doen mee of houden angstvallig afstand om niet zelf het mikpunt te worden. De zwakheid van een ander roept bij een pestend kind geen medeleven of hulpvaardigheid op. In plaats daarvan wordt **het instinct om te willen overheersen** aangewakkerd.

Kinderen die gepest worden zijn vaak kinderen die zich om één of andere reden onderscheiden van de groep. Ze lopen in de kijker door een opvallend kenmerk waaraan ze niets kunnen en misschien ook niets willen doen. Dat kan gaan om kledingstijl, haar- of huidskleur, een lichamelijke handicap, een spraakgebrek. Of om 'rare' gedragingen. Een kind zet zich vaak apart. Het observeert de anderen. Het beweegt of praat eigenaardig. Een kind kan ook 'anders' zijn doordat het meer doordent over situaties en minder spontaan deelneemt aan drukte. Sociaal kwetsbare kinderen kunnen zelf hun bijzondere eigenschap moeilijk plaatsen. Zij hebben twijfels over hoe ze zich het best kunnen gedragen. Ze lijken met hun wat afzijdige gedrag te willen zeggen **'Let maar niet op mij'**.

"Rond mijn tiende verhuisden mijn ouders uit Nederland naar het Vlaamse Brugge. Ik was het enige Nederlandse meisje in de klas. Ik trachtte me aan te passen, maar mijn taal en mijn stijl vielen op. Niemand wilde met me bevriend zijn. Ik werd uitgelachen, geduwd, mijn spullen verdwenen. Ik was helemaal alleen. De leraren lieten de situatie ongemoeid. Ze accepteerden dat de Vlaamse kinderen me uitsloten. Pas nu kan ik nadenken over die jaren. Ik droeg het al die tijd met me mee als een akelige herinnering waar ik niets mee kon. Ik werd onzeker over wie ik was en hoe ik me mocht gedragen. Ik besef nu pas hoe 'mezelf zijn', geassocieerd raakte met afwijzing. Als moeder werd ik overbezorgd over de sociale positie van mijn kinderen. Toen mijn dochter bleek op te komen voor een meisje dat gepest werd in haar klas, was ik erg trots."

Getuigenis van F., 63 jaar

De Gentse zangeres Charlotte Adigéry heeft Antillaanse roots. Ze kwam in haar kindertijd regelmatig op Martinique, het eiland waar haar moeder opgroeide. Ze houdt van de kleurige, muzikale en spirituele kant van haar afkomst. Als kind was de omgang met haar familie daar echter complex.

Charlotte (radio 1 4/8/2019): "Ik voelde mij als kind op Martinique een watje. De kinderen daar zijn hard. Dat heeft iets aantrekkelijks maar ik groeide anders op. Ik werd gepest door mijn neefjes en nichtjes. Ik was in hun ogen te soft. Ik hoorde er niet bij. Ik kon niet snel genoeg gevat antwoorden. Daar was ik het Creools niet machtig genoeg voor. En ik zat anders in elkaar. Ik reageerde gekwetst en huilde dan. Nu denk ik dat er bij hen ook iets van jaloezie meespeelde."

Waar gepest wordt, is er iets aan de hand met de groepsdynamiek. De onderlinge relaties raken moeilijk geordend. Er heerst als het ware permanent een vorm van **sociale onrust**. Die verwijst mogelijk ook naar onrust buiten de school. Kinderen die in een onveilige omgeving opgroeien, brengen hun overlevingsgedrag mee naar de klas.

In een klas waar een pestend kind uiteindelijk wordt weggestuurd of waar een gepest kind van school verandert, treedt korte tijd nadien vaak precies dezelfde problematiek weer op. Dezelfde rollen worden opgenomen door andere kinderen. Er lijkt geen beter alternatief voorhanden te zijn om verschillen en ergernissen met elkaar aan te pakken.

Tragisch genoeg nemen ook de betrokken kinderen hun gevoeligheden en noodoplossingen mee naar hun nieuwe omgeving. Het pestende kind gaat in een nieuwe context vaak opnieuw pesten. Het kent die taal. Het tracht zich veilig te stellen door het innemen van een dominante plaats in de groep. Het gepeste kind loopt de kans om in een volgende school weer gepest te worden. Het zendt dezelfde signalen van onzekerheid uit. Die worden opgepikt door kinderen die zichzelf leerden manifesteren met luid en kleinerend gedrag ten koste van wie minder weerbaar is.

Soms experimenteren eerder gepeste kinderen met stoer of gemeen gedrag. Ze hopen sterker over te komen dankzij gedragingen die ze leerden van diegenen die hen pestten. Ze volgen het advies op dat ze zich niet moeten laten doen. Ze willen ook eens aan de kant staan van wie een ander doet schrikken. Ze wijzen dan vaak net de kinderen af die hen willen opnemen in de groep. Ze gaan onvriendelijk om met wie er niet om geeft dat ze een beetje anders zijn. Zo komen ze nog meer alleen te staan.

Om deze **patronen te doorbreken**, hebben kinderen hulp nodig. Zij rekenen daarvoor op ons, de volwassenen die hen begeleiden.

1.4. Oogsten we wat we zaaien?

Kinderen leven niet op een eiland. Hun leefwereld is doordrongen van de waarden en normen die heersen in de samenleving. Ze worden beïnvloed door hoe hun ouders leven in familie, vriendenkring en werkomgeving. Kinderen leren door te observeren en te imiteren. Ook op school. Hoeveel concurrentie en competitie moedig je als leerkracht aan? Ben je je bewust van de sociaal-emotionele lessen die je meegeeft? Hoe ga jij om met gedrag waarmee je het moeilijk hebt? Hoeveel begrip breng je op voor een kind dat je stilaan echt vervelend begint te vinden? Hoeveel reserve heb jij om verdraagzaam te blijven? Worden afspraken in het team nageleefd? Kiezen jullie als collega's voor een open, gelijkwaardige dialoog? Sluiten jullie in? Werken jullie samen? Bepalen sympathieën en antipathieën je relaties met collega's en ouders? Alles delen, het wordt gevraagd van spelende kinderen, maar hoe werkt dat in het lerarenteam?

Morele vragen naar consequentie zijn lastige vragen. Ze hebben echter hun plek in onze gedachtegang rond sociaal-emotioneel leren. Precies omdat niets verborgen blijft voor kinderen. Ook als ze geen feiten kennen. **We voeden op met wie we zijn.** Woorden wekken, voorbeelden strekken. "Een onsje voorbeeld weegt meer dan een kilo preken." Kinderen voelen aan wie authentiek is.

1.5. Vroegdetectie

Directe uitspraken door kinderen, zijn vaak raak. Ze vormen dankbaar materiaal om de temperatuur in een groep op te meten. Niet zo vriendelijk klinkende observaties, geven aan dat er zorg nodig is om iedereen in de kring te houden. Vooraleer er gepest wordt, geven kinderen het signaal dat ze het moeilijk hebben met het gedrag of een kenmerk van een bepaald kind. Als er nog geen sprake is van systematisch uitsluiten zijn er wellicht al uitlatingen te horen die getuigen van een **spanningsveld**.

Je hoort dan het ene kind tegen het andere zeggen : Jij stinkt. Of : Je hebt een belachelijke jurk aan. Je merkt bij het samenstellen van groepjes dat een kind steeds overblijft. Neen, niet David, die is te sloom. Of bij een spel: Neen, jij doet niet mee want jij verbodt altijd alles. Een schooldag is druk, er is (nog) geen acuut probleem dus de andere kant opkijken of iets sussends zeggen, lijkt afdoende. 'Zoiets zeg je niet' (maar wat doe je er dan wel mee?). 'Als zij die jurk nu mooi vindt, is het oké' (maar is dat zo, voelt ze zich misschien net beschaamd?). 'We werken met iedereen samen, jongens' (maar David is echt traag en dat hindert het werk). 'Iedereen mag meespelen!' (maar het spel houdt op als iemand steeds alles wil stilleggen of bij het minste een scène schopt).

Kinderen enkel berispen omwille van hun opmerking, is maar half werk. De gespannen verhoudingen in de groep blijven bestaan. Die spanning zal een andere weg zoeken. Eén daarvan is pesten.

1.6. Oprecht ontmoeten

In de belangstelling voor elkaar klopt het hart van het sociale leven.

Rudolf Steiner

Er is meer nodig. Kinderen moeten zich kunnen spiegelen aan onze insluitende basisingesteldheid. Daarvoor hoef je niet te huichelen. Het is werkelijk vervelend om naast een kind te zitten dat een onaangename lichaamsgeur heeft. De kleding van een meisje uit een arm gezin of een gezin uit een andere cultuur, kan zo opvallen dat je er niet naast kan kijken. Sussende woorden laten alles in het midden terwijl er actieve begeleiding nodig is. Het kind dat een gemene opmerking maakt, gebruikt de kwetsbaarheid van zijn of haar klasgenoot. Zo klimt het zelf een trede hoger in de primitieve groepsrangorde. Het kind dat de opmerking incasseert, is misschien zelf ongelukkig over het gebrek aan hygiëne of aan moderne kleding. Het blijft zitten met dat rot gevoel. Het zal zich kleiner gaan opstellen. Een ideaal slachtoffer dus. Zo ontstaat een vicieuze cirkel. Hoe later je tussenkomt, hoe meer schade er al kan aangericht zijn. Als leerkracht heb je een voorbeeldfunctie. Je helpt alle kinderen sociaal-emotioneel groeien door in de klas **verbondenheid centraal** te stellen in plaats van strijd. 'Jij bent gevoelig. De ander is gevoelig. We kunnen in onze klas naar oplossingen zoeken waarvan iedereen beter wordt.' Die verbondenheid ontbreekt in een pestomgeving. Mensen die pesten, leerden af of hebben nooit geleerd te rekenen op samenhang. Ze ondervonden te weinig de steun van oprechte belangstelling. Jouw eigen eerlijke, **insluitende basishouding** is het meest actieve element dat omgaan met sociale wrijvingen succesvol maakt. Wees open en direct.

Ben je moedig genoeg om tot een kind dat een geur heeft, te zeggen dat je het jammer vindt voor hem, dat je op zoek zal gaan naar manieren om ervoor te zorgen dat hij zich regelmatig kan douchen en schone kleren kan aantrekken? Hoe spreek je een verlegen meisje aan, dat met hoge schouders de uitsluiting over zich afroept? Ervaart zij dat het voor jou werkelijk niet belangrijk is wat voor kleren ze aanheeft? Vraag je haar hoe het is voor haar, of ze er mee zit, kan je zeggen dat je weet dat ook haar ouders alles voor haar doen? Misschien vindt ze zelf haar kleding oké maar lijdt ze onder de opmerkingen waardoor ze zich gaat schamen. Dankzij jouw sterk meevoelen, kan dit kind misschien haar schaamte overwinnen. Dan kan ze tevoorschijn komen met haar talenten. En makkelijker vrienden maken.

En de potentiële pesters, wat zeg je tot hen? 'Oké, Bram, er is hier een probleem maar hoe jij het er nu uitgooit, dat maakt het nog moeilijker voor Lode. Het is voor hem al vervelend genoeg, ik ben zeker dat jij dat weet, stel je maar eens in zijn plaats.'

'Lise, je weet heel goed dat Ankie er ook gewoon bij wil horen, of ze nu een ander soort kleren draagt dan jij of niet. Let jij er dadelijk op dat ze op de speelplaats kan meespelen?' Kinderen die pesten kan je zien openbloeien wanneer ze worden aangesproken op hun leidende rol, ten goede van de groepssfeer. Ook een pestend kind wil voelen dat je het niet laat vallen. Spreek uit hoe spijtig je het vindt dat hij of zij mooie kwaliteiten laat overheersen door haantjesgedrag of meidenvenijn. Dan kan dit kind ook horen dat je dat gedrag volledig afkeurt. En dat je samen een betere manier kan vinden om ergernis te uiten.

Kinderen leren van volwassenen hoe verschillen kunnen worden opgevangen. Teamwork is niet iets wat als bij toverslag tot stand komt omdat kinderen in groepjes een opdracht krijgen. Dankzij overleg krijgt een trage jongen een deeltaak die haalbaar is voor hem en belangrijk voor het geheel. Door rollen te verdelen, vindt iedereen zijn of haar plaats om samen tot een werkstuk te komen. Dat is iets heel anders dan het klassieke groepswork waarbij veel werktijd verloren gaat. Meestal zijn slechts enkele kinderen aan het werk. Hoe er wordt omgegaan met het eindresultaat van teamwork, speelt een rol bij wat kinderen er uit leren. Is er bij het waarderen van een groepstaak evenwaardige aandacht voor hoe er werd samengewerkt? Mogen kinderen trots zijn op hun werk omdat iedereen een bijdrage leverde, ook als ze niet het snelst klaar of het meest volledig waren? Kinderen kunnen leren **het teamgehalte van hun samenwerking** te waarderen. Ieder heeft iets knaps verwezenlijkt. Het geheel blijkt meer te zijn dan de som van wat enkelingen zouden kunnen.

Een gepest kind dat vaak de hond in het kegelspel is op de speelplaats, heeft recht op jouw medeleven. Het ervaart je spijt dat er op zo'n schadelijke manier met haar of hem wordt omgegaan. Daardoor kan het zich openstellen voor de even eerlijke boodschap over het eigen gedrag. Je vertelt dit kind ook dat het soms dingen doet of zegt waardoor het moeilijker wordt om aansluiting te vinden. Wie een spel saboteert, sluit zichzelf uit. Je betreft het kind actief. Hoe zou jij het alvast anders kunnen aanpakken?

“Met iedereen samenspelen” vraagt om ondersteuning. Het kind dat snel blokkeert tijdens een spel en dan alles verstoort, heeft **leerkansen** nodig. Het kan enkel leren beweeglijker te worden door mee te mogen doen. Met de hulp van een buddy bijvoorbeeld. Die gaat mee aan de kant wanneer het even te lastig wordt. Hij stapt weer mee in het spel als de rust wat is weergekeerd. ‘Dank je wel Emiel, het is knap dat je Stan helpt. Het is voor iedereen fijn dat hij zonder te storen kan meedoen. Stan, goed dat je aangeeft wanneer het je te veel wordt. Ik zie dat je er plezier in begint te krijgen!’ “Iedereen mag meedoen” gaat als regel op de speelplaats veel te kort door de bocht. Met elkaars gevoeligheden leren omgaan, vraagt om meer zorg.

1.7. Onze speelplaats is (g)een jungle

Het valt op dat het gedrag en het taalgebruik van pestende kinderen, vaak verwijzen naar het **primitieve niveau** waarop pesterijen zich afspelen. Kinderen noemen elkaar aap en baviaan of schoothondje, zielig vogeltje, bange wezel of vuile rat. Ze maken brullende of jankende diergeluiden, imiteren de loop van dieren als ze elkaar achtervolgen en trekken lelijke bekken naar elkaar. Of ze verschuilen zich schichtig, proberen zich onzichtbaar te maken in een hoekje en bevriezen. Ze zitten gevangen in **een dierentuin** en hebben dringend behoefte aan een gids die het menselijke in hen weer de bovenhand helpt halen.

“Mijn hond is een vriendelijk, betrouwbaar dier. Veilig voor kinderen, aanhankelijk bij volwassenen. Ze rent graag op de hondenweide, samen met andere honden die daar regelmatig komen. Op een keer ontstond er plots tumult in de groep spelende honden. Ook mijn hond vertoonde gedrag dat me compleet onbekend was. Ze gromde, toonde haar tanden en stelde zich dreigend op. Bleek dat er een schichtig hondje verschenen was aan de rand van de weide. Het stelde zich jankend onderdanig op, angstig voor de groep. In navolging van één leidende hond, keerde de roedel zich eensgezind tegen dat arme dier. Ik observeerde de scène. Er viel me een gedachte in die me rillingen bezorgde. Ik herinnerde me situaties van op de speelplaats vroeger op school en besepte ter plekke: pestgedrag is dierlijk.”

Het is nodig dat alle leraren die **toezicht** houden op de speelplaats, in het bijzonder letten op signalen van mogelijk pestgedrag. Kinderen zullen snel doorhebben dat er extra aandacht is. Er gebeurt dan meer dan rondwandelen en optreden bij de meest opvallende conflicten of overtredingen van de speelplaatsafspraken. Om alert toezicht te kunnen houden, moet je weten waarop je kan letten.

Praat met elkaar over de sociale verhoudingen tussen kinderen in een bepaalde klas. Wie heeft deze week grof gedaan tot wie? Wie lijkt zich terug te trekken? Wie wordt steeds of net nooit gekozen bij het vormen van groepjes voor een spel? Deel met elkaar tijdens de wekelijkse vergadering wat je hebt opgemerkt. Zijn er op de speelplaats spanningen tussen groepjes kinderen of tussen klasgroepen? Een lijstje met namen van kinderen die mogelijk hun plek willen vrijwaren door te pesten of gemakkelijk terecht kunnen komen in de hoek waar de klappen vallen, kan behulpzaam zijn. Ook om te vermijden dat steeds de kinderen die agressief worden, gestraft worden. Ze werden misschien eerst stiekem getergd. Ze hebben begrip nodig voor wat ze te incasseren kregen. Sluwe klasgenoten weten snel hoe ze een kind dat niet zo goed in zijn vel zit kunnen doen ontploffen. Zij triomferen heimelijk wanneer dat kind vervolgens berispt wordt. Het schadelijke gedrag aan beide kanten, zal toenemen wanneer de leerkrachten het niet helpen doorbreken. Populaire kinderen komen er dan mee weg dat zij de lont aan het vuur steken. Minder geliefde kinderen raken geïsoleerd in de rol van asociale bozerik.

Een eenvoudige afspraak die kinderen leert grenzen aangeven en respecteren, is het invoeren van de **STOP-regel** : ‘STOP! respecteren we. Altijd.’ Leer kinderen hoe ze duidelijk kunnen aangeven dat ze willen dat de ander ophoudt. Stop zeggen met een **krachtige stem**. Diegene die moet stoppen **aankijken** of bij de naam noemen. Goed zichtbaar het afgesproken **handgebaar** maken dat stop betekent.

Op bijna iedere speelplaats gebeuren dingen die het daglicht moeilijk verdragen. Kinderen stellen gedrag dat ingaat tegen leefregels die de school wil meegeven. Voor een aantal kinderen duurt in dat geval de speeltijd altijd te lang. Zij talmen misschien in het gebouw om zo min mogelijk buiten te moeten zijn. Of ze willen het liefst taakjes in de klas. Het is belangrijk zulke **signalen** op te merken. “Ik loop even met je mee. Je bent al een paar dagen de laatste die bij de speeltijd naar buiten gaat. Ben je niet zo graag op de speelplaats?” Je onveilig voelen op school, bepaalt je hele week. Dat verdient aandacht. Het is geen futiliteit. “Allemaal naar buiten, komaan, maak eens voort!” gaat voorbij aan wat een kind voelt met een maag die ineenkrimpt bij de gedachte aan wat het buiten te wachten staat.

1.8. In gesprek met ouders

Ouders spelen hun rol bij het opvangen van een pestprobleem in de klas van hun kinderen. Opnieuw heb je als leerkracht een voorbeeldfunctie. Je kan kiezen voor openhartigheid. Je vindt het misschien erg spannend om rond dit thema met ouders samen te zitten. Spreek het uit. Je geeft om alle kinderen en om alle ouders. Geef er woorden aan. Je voelt mee met het gepeste kind en zijn of haar verontwaardigde of gekwetste ouders. Je bent evenzeer begaan met het kind dat in pestgedrag vastraakte. De ouders van dat kind schamen zich misschien. Of ze willen net zo goed hun kind verdedigen. In dat gevoelige kluwen, heb jij een professionele rol.

Benoem wat je voelt. Wees trouw aan jezelf. Zeg het als je het zelf moeilijk hebt met wat er in de groep gaande is. Vertel wat je ziet gebeuren, noem het gedrag van de kinderen in kwestie en wat het met jou doet. Oefen met het standpunt van de meerzijdige partijdigheid. Beweeg mee met alle betrokkenen zodat herstel van contact mogelijk wordt. Door erkenning en door het onverbloemd uitspreken van jouw visie. Het pesten komt niet uit de lucht vallen én het moet stoppen en kan gestopt worden. Onze kinderen kunnen beter. Iedereen kan daar aan bijdragen. Het is een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid. **Kinderen hebben recht op onze hulp.**

Nodig alle ouders uit zich ook uit te spreken, te vertellen wat de situatie met hen doet. Elke openhartige getuigenis, versterkt het onderlinge begrip. Elke suggestie is welkom. Op dat punt begint het avontuur van een echt gesprek. Je weet niet wat er komt, er ontstaat iets nieuws in het moment van de ontmoeting. Mensen worden geïnspireerd en inspireren elkaar. De wapens gaan neer. **De kracht van samen** doet haar werk. Zij tilt mensen op tot samenhang en zorg voor elkaar. Ieder in de kring wordt daardoor als het ware meer mens. Overlevingsstrategieën hebben niet het laatste woord.

Het kan zijn dat zo'n momentum niet voor meteen is. Ouders zijn heel betrokken op hun eigen kind. Je kan niet altijd rekenen op hun ruimere blik. Misschien vrees je te grove uitlatingen van sommige betrokkenen. Die zouden olie op het vuur gooien. Je kan nog niet rekenen op voldoende onderlinge steun in je oudergroep. Of je hebt zelf nog geen stevige vertrouwensband met hen. Toch moeten bij een pestsituatie ook dan de ouders ingelicht worden. Trek de kaart van jouw deskundigheid als leerkracht. Betrek een collega, de zorgcoördinator, de directeur. Bereid voor welke informatie jullie willen geven over wat er gaande is en over de aanpak daarvan. Wijs ouders op hun verantwoordelijkheid, op hun betekenis voor de kinderen. Er bestaat een kans dat je op die manier **een veilig kader** creëert dat gesprek toch mogelijk maakt. Evengoed blijft het een informatieve avond. Dialoog met ieders bijdrage is dan een volgende stap.

1.9. Contact in time-out

Een time out nemen is op zich een positieve maatregel. Hij is bedoeld om een situatie die dreigt te escaleren te doorbreken. Schade wordt voorkomen en er kan een nieuwe start gemaakt worden. Het instellen van een time out, roept de laatste jaren controversie op. Dat ligt in het feit dat het verwijderen van een kind uit een situatie, lijkt op het aloude 'Onder mijn ogen uit !'. Wanneer een kind zich slecht heeft gedragen, moet het even verdwijnen. Ongewenst gedrag wordt op die manier beantwoord met uitsluiting. Als het kind zich gewenst gedraagt, is het weer welkom.

En daar zit het hem. We vinden het al generaties lang logisch dat diegene die onaanvaardbare gedragingen stelt, wordt uitgesloten. Zo logisch dat ook de omgekeerde redenering algemeen goed is geworden. Slechts wie zich behoorlijk gedraagt, hoort erbij. Dat is pijnlijk. Want ook kinderen die moeilijk of zelfs schadelijk gedrag stellen, maken deel uit van de groep. Net zij hebben het vaak extra nodig zich welkom te voelen. Al overtreden ze afspraken of maken ze het de leerkracht of medeleerlingen lastig. Heeft uiteindelijk enkel wie zich aanpast recht op een plekje in het geheel? Zo geef je als leerkracht een boodschap over uitsluiting aan de kinderen. Je vertelt hen eigenlijk dat wie moeilijk doet of anders is, aan de kant mag gelaten worden. Dat mechanisme trekt pestgedrag op gang. Kinderen die letterlijk vechten voor hun plekje, hebben de geruststelling nodig dat ze gezien worden en er mogen zijn.

Nooit meer een kind naar een andere klas sturen of uit het spel halen? Soms kan het niet anders en is het ook een passende aanpak. Het is daarbij essentieel dat de maatregel bedoeld is om **het kind aan boord te kunnen houden**. En dat je die boodschap ook uitdrukkelijk geeft. Aan het kind dat even niet kan blijven én aan de andere kinderen. De maatregel is gebaseerd op een voorafgaande afspraak om de situatie haalbaar te houden. Het is geen onverwachte straf waartegen het kind zich zal willen verzetten.

“Lise, je roept de derde keer en nu gaat je schrift door de lucht. De andere kinderen schrikken daarvan. Ik kan je op dit moment niet apart nemen om iets uit te leggen. Kom even tot rust in de klas hiernaast, juf Sarah heeft een plekje voor je. Stap maar eens flink door in de gang voor je stillletjes naar binnengaat. Ik kom je zo halen na de rekenles.”

“Oei, Robbe, je vriendjes hadden lang aan dat huis gebouwd en nu maak jij het stuk. Dat is jammer voor hen. Was je zo boos? Ga even aan de kant. We kunnen echt niet met planken zwaaien, dat is te gevaarlijk. Jij gaat zo tijdens de speeltijd eens flink rennen en daarna een grote zandberg maken. Ik kom er naar kijken!”

In contact blijven met het kind wiens gedrag begrensd moet worden, maakt het hele verschil. Het kind voelt dat verwijderd worden **een grens stelt aan gedrag maar niet aan de relatie met jou**. Zo blijft de basis in tact waarop jullie kunnen bouwen aan andere oplossingen. Zonder dat Lise of Robbe besluiten dat ze stout en onhandelbaar zijn. Dat zou hun frustratie vergroten en het probleemgedrag dat ze daardoor stellen ook. Wanneer je ervan uitgaat dat jij en het kind kunnen samenwerken, geef je vertrouwen. Als je meent dat jij de situatie moet controleren en je vreest dat het uit de hand zal lopen, raak je in een strijd verwickeld. Dan ga je gemakkelijker voorbij aan de goede wil die in ieder kind schuilt. Je verliest het contact met de kracht van je eigen hartelijke ingesteldheid. Die maakt dat je oprecht kan zeggen: “Ik snap je en wat je doet helpt je niet. Hoe kan je op een andere manier krijgen wat je nodig hebt? Wat wil je?”

Soms neem je in jezelf waar dat je letterlijk een kind onder je ogen uit wil omdat je anders ongelukken zou doen. Dan zijn je grenzen al te ver overschreden. Op dat moment zal je ongeduldig en afwijzend reageren. Je verbreekt waarschijnlijk tijdelijk je aandacht voor wat er in dit kind omgaat. Je kan niet meer liefdevol kijken. En dus niet meer aanvoelen wat er nodig is om nog moeilijker gedrag voor te blijven. Op zo'n moment is een time out een ingreep die nodig is voor de leerkracht. Als je dat beseft, kan je je aandacht op jezelf richten door bijvoorbeeld rustiger te gaan ademen. Zelf weggaan is geen optie als je alleen voor de klas staat. In dat geval, krijgt Lise het liefst een genuanceerde, eerlijke boodschap. “Nu ga je naar juf Sarah, ik weet het even niet meer met je en ik zou zo ongeduldig worden dat ik te boos op je word”. De time out beschermt op deze manier de relatie in plaats van ze te verbreken.

(Meer over je grondhouding en over communicatievormen die de pedagogische relatie versterken p 84 tot p 97 in deel I & II)

1.10. Ons preventiebeleid.

Standpunten en afspraken in het kort (als in het afsprakenregister voor leraren)

- 1) De leefregels veiligheid – verantwoordelijkheid – respect vormen in onze school het fundament van alle relaties en activiteiten. Zij inspireren ook onze visie op het voorkomen van pesten.
- 2) We leven voor dat ieder kind door ons wordt aanvaard zoals het is. Kinderen zijn verschillend en gelijkwaardig. Hulp en hulpmiddelen in het ontwikkelings- en leerproces zijn vanzelfsprekend.
- 3) Onze preventieve benadering van mogelijk pestgedrag in een groep kinderen, volgt de leeftijdsgebonden evolutie van hoe kinderen de groep, en zichzelf als individu in die groep, ervaren.
- 4) We anticiperen op de mogelijke negatieve gevolgen van ‘ander’ gedrag of van opvallende kenmerken die kinderen sociaal kwetsbaar maken. We zetten in op de verbindende kracht van de groep. Hoe kunnen we elkaar helpen als iemand het ergens moeilijk mee heeft? Iedereen hoort erbij.
- 5) In gesprek met kinderen over conflictsituaties, stellen we toekomstgerichte vragen. Kinderen kunnen beurtelings een zorgende rol opnemen om de situatie te verbeteren.
- 6) In klas 5 en klas 6 kan een (in duur beperkt) klasgesprek over wat er speelt, de verstoorde sociale samenhang helpen herstellen.
- 7) Een daartoe geplande activiteit onder leiding van de klasleerkracht, kan het patroon van kliekjesvorming helpen doorbreken.
- 8) We gaan bewust om met antipathie en sympathie zodat kinderen niet vastraken in de rol van lieveling of stoorzender. We nemen waar wat onze eigen emoties zijn in onze relatie met de kinderen. Teleurstelling of verontwaardiging uiten we op een gepaste manier.
- 9) We gaan tijdens de speelwacht actief in op meldingen van naar en uitsluitend gedrag.
- 10) We erkennen de leiderschapskwaliteiten van kinderen die geneigd zijn te gaan pesten. We helpen hen om die kwaliteiten op een opbouwende manier in te zetten.
- 11) De dragende middengroep van bruggenbouwers in de klas, krijgt ook onze aandacht.
- 12) We beseffen dat niet alle gedragsvormen kunnen beantwoord worden zodat ze oplossen. Ons werk legt kiemen aan bij kinderen. Het is een werk voor de toekomst.

Toelichting bij onze standpunten en afspraken

- 1) De leefregels veiligheid – verantwoordelijkheid – respect vormen in onze school het fundament van onze omgang met onszelf en elkaar, met de omgeving en met materiaal. Zij gelden ook voor onze houding ten aanzien van pesten. Een sociaal-emotioneel veilig klimaat, verwelkomt iedereen en laat toe dat ieder zich kan ontwikkelen zonder angst voor uitsluiting. Verantwoordelijkheid nemen voor onszelf en voor elkaar betekent er voor kiezen helpend op te treden. Ieder kan een deel van de oplossing zijn bij een moeilijke sociale situatie. Dat kan door actief negatief gedrag stop te zetten of door het te melden bij een leerkracht of bij de directeur. Respect betonen is meer dan beleefd blijven. Het gaat niet op telkens eenzelfde kind aan de kant te laten. Eerbied houdt in dat de ander een kans krijgt om deel te nemen en mee te doen. Ook als daarvoor een extra inspanning nodig is aan beide kanten. Zo leren we samen en blijft niemand achter.
- 2) We leven voor dat ieder kind door ons wordt aanvaard zoals het is. Het vraagt van ons, leerkrachten, bewustzijn en krachtig voorbeeldgedrag om de insluitende basishouding door te geven aan de kinderen. Ook jonge kinderen zien we al uitsluiten en uitgesloten worden. Het gevoel geven dat ze allemaal welkom zijn en hun stukje van onze aandacht krijgen, stelt hen gerust en maakt hen socialer. Afwijzing en afkeuring van een jong kind dat negatief gedrag stelt, versterken de reflex zich te moeten redden. Dat werkt asociaal gedrag in de hand. “We kunnen elkaar helpen.” is de basisgedachte. “We horen samen, kom maar in de kring.” “Ik weet zeker dat jij ziet wat Victor nodig heeft nu. Jij kan hem helpen!” (want het wakkere kind dat de gevoeligheid van zijn klasgenootje kent, doet precies dat wat Victor overstuurt en spectaculair doet roepen). Verschillen tussen kinderen worden uitdrukkelijk benoemd, ook in de jongere klassen. Dit helpt schaamte opheffen en versterkt het begrip voor elkaar (bijvoorbeeld bij bedplassen, bang zijn in het donker, ...).
- 3) Om onze aanpak af te stemmen op de leeftijd van de kinderen, gaan we uit van de leerlijn per sociaal-emotionele vaardigheid (p 98-109). Onze preventieve benadering van mogelijk pestgedrag volgt de sociaal-emotionele leeftijdsgebonden evolutie van groepsbeleving. Kort gesteld gaat het daarbij om de geleidelijke overgang van de groep als eenheid naar verantwoordelijkheid leren nemen als één in de groep.

Tot aan klas 1 verzorgen we in de klasgroep de beleving van “wij allemaal in de kring”. Daarin wordt kwetsend, negatief gedrag opgenomen in de stroom van sociale interacties waarmee jonge kinderen oefenen.

In klas 2 komt daar de onderliggende of uitgesproken boodschap bij: “Anders is oké.”

In klas 3 worden opvallende kenmerken erkend en kiezen we voor de kracht van de groep. “We kunnen dit samen.”

In klas 4 krijgen de kinderen steun op hun ontdekkingsstocht naar hun unieke zelf, terwijl ze niet alleen staan. “Alleen is sterk. Samen maakt sterker.”

In klas 5 bloeien kinderen open als ze kunnen ervaren dat iedereen er nu echt bij hoort.

In klas 6 krijgt ‘wij’ een nieuwe betekenis. Het wordt dan de optelsom van ‘ik + jij’.

- 4) Als belangrijke preventieve maatregel, anticiperen we op de mogelijke negatieve gevolgen van ‘ander’ gedrag of van opvallende kenmerken die kinderen sociaal kwetsbaar maken. De uitzondering zijn in de groep, kan een uitlokkende factor zijn van uitsluiting. We benoemen eigenschappen en beperkingen openlijk en waar nodig sturen we pesterige reacties bij. Ieder kind heeft zijn of haar eigenheid en moeilijkheden. Die mag een kind tonen, binnen de grenzen van de afspraken die gelden in de groep. Verschillen en specifieke noden moeten benoemd en bij oudere kinderen besproken worden. Bijzondere maatregelen ter ondersteuning van een ontwikkelings- of leerproces, zijn eigenlijk gewoon. Ze worden noch uitvergroot noch weggemoffeld. Kinderen ervaren haarfijn de verschillen binnen de klasgroep. Zij weten wat iemand nodig heeft en ook waardoor iemand geraakt kan worden. Als je als leerkracht zwijgt over bijzonderheden, kan er een taboesfeer rond ontstaan. Het betrokken kind gaat zich schamen en wordt daardoor minder zelfzeker. Een leerkracht die openlijk en aanvaardend praat over dingen waarmee een klasgenoot het moeilijk heeft, creëert een klimaat van verdraagzaamheid en solidariteit. Dankzij die kracht van de positieve dynamiek in de groep, kunnen uitzonderingen opgevangen worden. Verschillen geven dan aanleiding tot begrip en steun, in plaats van tot kwetsende reacties. Hier bewust op inzetten vermindert in grote mate de kans op pestgedrag.
- 5) In gesprek met kinderen over conflictsituaties, stellen we toekomstgerichte vragen. “Hoe kan jij helpen?” “Wat kunnen we samen hier aan doen?” “Wat is een goede manier om te zeggen wat je wil zeggen, in plaats van een kwetsende opmerking te maken?” Kinderen kunnen, vrijwillig of daartoe uitgenodigd, om de beurt ‘buddy’ zijn voor een kind dat door omstandigheden sociaal zwakker staat. Meelopen naar de speelplaats, aanmoedigen om mee te spelen, een klasgenoot opwachten aan de poort ‘s morgens, vriendelijk goeiedag zeggen, hulp aanbieden bij een taak ... het zijn gebaren die veel betekenen voor iemand die riskeert geïsoleerd te raken.
- 6) In klas 5 en klas 6, kan een klasgesprek (van afgesproken beperkte duur) helpen verwoorden hoe kinderen binnenkomen na een speeltijd of hoe ze zich voelen in de groep. Bedoeling is om kinderen te leren zich uit te spreken over wat ze zelf ervaren. Het gaat er niet om anderen te beschuldigen. Ieder mag zijn of haar verhaal doen. Luisteren naar elkaar is belangrijker dan gelijk trachten te halen. Door zo’n gesprek aan te gaan met de kinderen, tonen we onze betrokkenheid als leerkracht. Ook blijkt erdoor dat leefregels altijd blijven gelden, ook tijdens minder bewaakte spelmomenten.
- 7) Soms valt een bepaald kind steeds buiten de groepjes die spontaan gevormd worden bij spel of bij groepswork. Een gerichte activiteit in ploegen die we als leerkracht samenstellen en waaraan dat kind op een eigen manier kan bijdragen, kan dat patroon helpen doorbreken.

- 8) Met sommige kinderen hebben we affiniteit, andere roepen antipathie op. We zijn ons daarvan bewust. We waken erover dat we onze neutrale, ondersteunende houding ten aanzien van alle kinderen bewaren. Wanneer we ongewild emotioneel reageerden op een situatie, komen we er op terug en verduidelijken we kort wat er in ons omging. Het is soms passend onze teleurstelling of verontwaardiging (gedoseerd) te laten blijken.
- 9) We gaan tijdens de speelwacht in op meldingen van naar gedrag. We vragen door om de situatie te verduidelijken. We gaan mee ter plaatse om poolshoogte te nemen. Indien nodig luisteren we naar de verschillende versies van een gebeurtenis. Dit het liefst op een rustige plek. Omstaande kinderen kunnen luisteren en op onze vraag eventueel getuigen.
- 10) We erkennen dat kinderen die pesten vaak een goed oog hebben voor de gevoeligheden van anderen. Zij hebben doorgaans een grote invloed op de sociale dynamiek in de groep. We bieden deze kinderen kansen om zich met hun talenten positief in te zetten. Hun leiderschapskwaliteiten en opmerkzaamheid kunnen anderen vooruit helpen.
- 11) De dragende middengroep van bruggenbouwers in de klas, krijgt ook onze aandacht. Deze kinderen houden, vaak onopvallend, het sociale weefsel gezond. Daarvoor verdienen zij lof.
- 12) We beseffen dat niet alle gedragsvormen kunnen beantwoord worden zodat ze oplossen. Daarvoor zijn sommige situaties te complex. Aanwezig blijven naast het kind, blij om wat wel lukt en met geduld en vertrouwen, heeft grote betekenis in het leven van een kind dat het moeilijk heeft. Soms herinnert iemand zich een leerkracht op latere leeftijd. Dan beseft die volwassene dat de bijdrage van die leerkracht in zijn of haar kindertijd, het verschil heeft gemaakt.

1.11. Stappenplan bij een pestmelding (als in het afsprakenregister voor leraren)

Ondanks preventieve maatregelen kan er een pestsituatie ontstaan. Vaak wordt die gemeld door de bezorgde ouder van een kind dat verdrietig thuiskomt. Soms melden andere ouders dat ze merken dat er vervelende dingen gebeuren in de groep. Zo'n melding wordt door ons opgevolgd volgens onderstaande stappen.

Stap 1 Pestmelding

Iedere melding wordt ernstig genomen, ook als we zelf veronderstellen dat er misschien niet zo veel aan de hand is. Elke melding over pestgedrag wordt ingegeven via het digitale schoolcommunicatieplatform Questi in het format 'Pestmelding' en gedeeld met de directeur en de betrokken leerkrachten.

Stap 2 Gesprek ouders

De klasleerkracht heeft een gesprek(je) met de ouder van het kind dat zich niet goed voelt in de groep. Daarin wordt gepeild naar wat dit kind vertelt over de eigen gevoelens, over wat er gebeurt, wie wat doet waardoor het een pestsituatie werd. De leerkracht verzekert de ouders dat de situatie opgevolgd zal worden (zie stap 3 en stap 4).

Stap 3 Observaties van de klasleerkracht

De klasleerkracht verzekert de ouder die de melding doet, dat hij/zij zelf contact opneemt met de andere betrokken ouder(s) wanneer dit nodig zou blijken. Een situatie die op school ontstaan is, kan mogelijk ook daar opgelost worden op korte termijn. Bij herhaling of indien de medewerking van de ouders gewenst is, laat de klasleerkracht hen weten dat er melding werd gedaan van pesterig gedrag. Na observatie kan de klasleerkracht dit gedrag voor de betrokken ouders beschrijven en kaderen.

Stap 4 Plan van aanpak

De klasleerkracht start een grondige observatie en bevraging. Met de directeur wordt een plan van aanpak overlegd. De situatie wordt binnen de schoolcontext bekeken en ingeschat, ook door andere leerkracht(en). Dat wordt uitdrukkelijk meegedeeld aan de ouders. Er wordt toegelicht dat het gedrag gedurende de volgende weken zal bekeken worden en de oorzaken onderzocht. Kinderen zullen geholpen worden om beter met de situatie om te gaan. De preventiemaatregelen die altijd gelden in de school, dienen als uitgangspunt om met verhoogde aandacht en zorg de probleemsituatie aan te pakken.

Stap 5 Feedback betrokken ouders

Er wordt afgesproken met de betrokken ouders (van het gepeste en eventueel ook van het pestende kind) wanneer er feedback gegeven zal worden door de klasleerkracht. De leerkracht deelt in dat gesprek mee welke maatregelen er genomen werden en het effect daarvan. Ook de schoolvisie op de leeftijdseigen sociale interacties tussen kinderen wordt kort meegegeven. Soms ging het om een onplezierige tussenfase in het zoeken naar sociale samenhang die snel bijgestuurd kon worden. Indien het om een langduriger sociaal proces gaat, wordt een volgend contactmoment vastgelegd. De ouders worden ervan verzekerd dat hun kinderen in de aandacht blijven.

Stap 6 Betrekken van de oudergroep

In sommige gevallen kan het nodig zijn de hele oudergroep te betrekken, vooraleer er een informeel circuit ontstaat waarin ouders partij beginnen kiezen. Dat kan via een ouderavond, bijgewoond door de directeur. Hij kan mee de schoolaanpak verduidelijken en het gesprek met de ouders modereren (zie ook p 122-123 In gesprek met ouders).

Stap 7 Afronding

Wanneer het proces is afgerond, neemt de klasleerkracht het initiatief er even op terug te komen bij de betrokken ouders zodat zij weten dat hun kind zich weer beter voelt op school / ophield met het schadelijke gedrag. Een korte samenvatting van de gevoerde gesprekken en genomen maatregelen, wordt in de loop van de opvolging doorgegeven via Questi. Daar wordt ook de einddatum van het gelopen zorgtraject vermeld. Met de directeur volgt een evaluatiemoment. Aandachtspunten worden bewaard in het communicatieplatform Questi.